

PERSEGUITS I SALVATS

MIRIAM TORRES

Entrevistadora: Dalia Levingson

Diciembre de 2013

00:00 Bon dia Miriam. Jo et volia preguntar sobre la teva història i la història dels teus pares, del teu oncle i dels teus avis, que els teus avis si no tinc mal entès, provenien de la Baixa Saxònia, de Zittau, i voldria que m'expliquessis una miqueta, com varen arribar aquí, perquè varen arribar, bé, encara que ens ho suposem, que varen arribar pues en realitat fugin del nazisme perquè eren jueus. Llavors voldria que m'expliquessis una miqueta com va anar tot aquest enrenou de venir cap a Barcelona?

00:43 Bon dia Mª Josep. Doncs els meus avis vivien a Zittau ⁽¹⁾ que, com molt bé has dit, és una ciutat, una petita ciutat provinciana a uns pocs quilòmetres de Dresden a la Baixa Saxònia ⁽²⁾.

El meu avi tenia una..., era de les persones de posició social bastant alta, tenien una botiga molt important de roba de confecció per a nens, dona i home; era molt important en la ciutat i la meva avia havia estat professora d'idiomes, havia estudiat, i en aquella època no era molt freqüent. Al casar-se va posar-se a treballar a la botiga del meu avi.

Tenia una casa molt gran, que encara existeix, jo l'he anat a visitar l'any 2006 i, bé... i llavors la meva mare va començar a estudiar la carrera de música. Ella volia ser pianista, va estudiar al conservatori de Dresden ⁽³⁾ i al de Leipzig ⁽⁴⁾, i a més a més pues donava classes de piano, i inclús tocava l'orgue a l'església catòlica de Zittau.

---

¹.- Zittau és una ciutat al districte de Löbau- ittau, a l'estat federat de Saxònia, Alemanya. El seu nom deriva de la paraula eslava *ségoi*. Des de mitjans del segle XIX els jueus hi havien format una comunitat que va ser reconeguda el 1885; el 1906 van inaugurar la sinagoga. Com a tota Alemanya, els jueus de Zittau, van ser perseguits durant l'època nacionalsocialista. El barri jueu de Zittau va ser assaltat i alguns dels seus habitants assassinats durant el pogrom de la nit del 9 al 10 novembre de 1938, coneguda com la nit dels vidres trencats (*Kristallnacht*). Es calcula que entre els dies 7 i 13 de novembre 1938 van ser assassinats, en diferents ciutats alemanyes, més de 400 jueus. Més de 1.400 sinagogues, oratoris i altres sales de reunions foren assaltades i milers de botigues, apartaments i cementiris jueus destruïts.

².- A començaments del segle XIX, i com a conseqüència de les guerres Napoleòniques, el territori que comprèn aquest estat va passar a formar part de la Confederació del Rin. El primer *Freistaat Sachsen* es va formar el 1918 després de l'abdicació del rei i la dissolució del Regne de Saxònia. Al finalitzar la Segona Guerra Mundial, Saxònia va ser ocupada per l'exèrcit Roig i poc després va passar a formar part de la República Democràtica Alemanya. El 1952 es va dissoldre el *Land Sachsen* i es va dividir en tres districtes: Leipzig, Dresden i Chemnitz, i es va recuperar el *Land Sachsen* per llei del 22 de juliol de 1990.

³.- El Conservatori de Música de Dresden es un dels més antics d'Alemanya. Fundat el febrer 1856 s'honora en haver tingut com alumnes grans compositors Francesco Morlacchi, Carl Maria von Weber i Richard Wagner. L'edifici original fou destruït a finals de la II Guerra Mundial.

⁴.- L'Escola Superior de Música i Teatre de Leipzig va ser fundada per Felix Mendelssohn en 1843 com a "*Conservatorium der Musik*". Es per tant, l'Escola Superior de Música més antiga d'Alemanya. Les Escoles Superiors de Música són, segons el dret alemany, equivalents a una universitat i tenen per tant el dret de *Promotion*, és a dir, que els està permès oferir programes de doctorat.

Cartes des de Zittau

Publicitat de Pelikan Tinte

El meu oncle era representant de la casa Pelikan ⁽⁵⁾, una casa de tintes molt important, i va venir com a representant d'aquesta firma alemanya a Barcelona. De fet va ser el meu oncle el que va fer venir a tota la família, per que veia com anava la cosa, com anava avançant la situació a Alemanya.

Al començament del nazisme, els meus familiars van començar a patir l'antisemitisme; la gent ja no anava a la botiga, deixava de saludar-los... tot i que el meu avi havia sigut una persona important, en els gremis, en els sindicats, havia fet moltes donacions, cosa que jo després he pogut comprovar també.

Però la gent va deixar d'anar a la botiga, no els saludaven... a la meua mare se li va prohibir tocar en públic i fer concerts, va anar perdent alumnes, anaven abandonant les classes, i veient tot lo que els hi venia a sobre...

El meu tiet que estava aquí, a Barcelona, va fer vindre la meua família cap aquí. Va venir primer la meua mare; el meu tiet estava aquí ja des de l'any 29 ⁽⁶⁾, a l'any 33 va venir la meua mare que va tenir que treballar en el negoci del meu tiet i va viure a casa seva, perquè no se li va reconèixer els títols, tot i que portava molts certificats dels conservatoris. Aquí no se li va reconèixer, ni se li va permetre continuar exercint la seva professió; de moment tampoc no tenia alumnes, perquè com que era emigrant no

⁵.- Pelikan Holding AG o Pelikan és un grup alemany creat el 1832 pel químic alemany Carl Hornemann a Hannover. Günther Wagner fou contractat com a químic i cap de fàbrica, i en 1871 lava adquirir i al cap de pocs anys la va donar a conèixer amb el seu popular logotip, un pelicà alimentant les seves cries, símbol extret de l'escut familiar dels Wagner, esdevenint un dels primers registres oficials de marca realitzats a Alemanya. Actualment Pelikan té una àmplia gamma de productes per a l'escriptura, oficina i la llar i exporta a 164 països.

⁶.- L'Exposició Internacional de Barcelona es va inaugurar el 20 de maig de 1929 i es va clausurar el 15 de gener de 1930. Hi van participar una vintena de països europeus, entre ells Alemanya, Bèlgica, Dinamarca, França, Hongria, Itàlia, Noruega, Romania i Suïssa. També van participar expositors privats japonesos i nord-americans.

L'Exposició va suposar un gran desenvolupament urbanístic per Barcelona, així com un banc de proves per als nous estils arquitectònics gestats a començaments del segle XX. A nivell local, representà la consolidació del noucentisme, l'estil de classicista que va substituir al modernisme preponderant a Catalunya durant el canvi de segle; a més, va suposar la introducció a Espanya dels corrents d'avantguarda internacionals, especialment el racionalisme, a través del Pavelló d'Alemanya de Ludwig Mies van der Rohe. L'Exposició va deixar nombrosos edificis i instal·lacions, alguns dels quals s'han convertit en emblemes de la ciutat, com el Palau Nacional, la Font Màgica, el Teatre Grec, el Poble Espanyol i l'Estadi Olímpic, i va despertar l'interès de molts visitants i turistes estrangers. Es va ampliar l'oferta de places hoteleres i es van posar a l'abast dels visitants nous atractius d'oci, amb interessants cartelleries de teatre, concerts, òperes i ballets, a les quals se sumaven les activitats d'un Paral·lel efervescent. Però el paper més important el va jugar el mateix recinte de l'exposició, dissenyat per l'arquitecte Puig i Cadafalch, al convertir-se en un espectacle en si mateix. A la diversitat de palaus i pavellons oficials i de representacions estrangeres si van afegir els aixecats per empreses privades i entitats diverses, configurant un paisatge arquitectònic dominat pel Palau Nacional, màxim exponent de la monumentalitat que en general va definir l'arquitectura oficial de l'exposició. La celebració de l'exposició deixava una intensa petjada en la imatge de Barcelona i en els seus visitants.

se li permetia exercir. Al cap de mig any varen venir els meus avis, que varen tenir que malvendre les seves propietats, i amb els pocs estalvis i el que guanyava el meu tiet, tots vivien aquí a casa del meu tiet.

Més tard... bé, el meu tiet aquí tenia molta fama; a part del fet que ell era comerciant, també era pianista i, pel seu compte, treballava en una companyia de teatre i tenia molta relació, molta relació amb la comunitat jueva.

Gràcies aquests contactes la meua mare, mica a mica, va poder tenir alumnes jueus, fer-se mica a mica, ... unes classes... oh. Va ser també aquí a través del meu tiet que la meua mare va conèixer el meu pare.

Això es, fins aquí, és una miqueta com varen venir fins a Barcelona.

04:22 Varen tenir problemes per travessar la frontera o per instal·lar-se aquí?. Per instal·lar-se aquí suposo que no per què al ser-hi el teu tiet deuria facilitar ni tenir tants problemes, però ... bé...

04:40 En un principi, que jo sàpiga no varen haver-hi masses problemes, perquè com que ell va venir a través de les coneixences que tenia a França, i tot això, en un principi no varen tenir problemes per venir aquí.

04:53 En realitat doncs, és el teu tiet el que... és el nexa, diguem-ne, d'unió amb els teus avis, perquè vinguessin aquí amb la teua mare, davant el que estava succeint a Alemanya, no?

05:11 Exacte, és el meu tiet qui els va fer sortir del país ràpidament, amb temps suficient, sí.

05:15 Després, posteriorment, el teu tiet també va tenir algunes actuacions concretes, al principi de la Segona guerra mundial, i va començar a organitzar-se el moviment antinazi.

05:34 El meu tiet, com he dit, estava molt relacionat aquí amb la comunitat jueva ⁽⁷⁾, era molt amic del senyor Hans Levi ⁽⁸⁾ que estava en la JOINT ⁽⁹⁾, i a través d'ells, ells varen ajudar molt als jueus, vull dir inclús varen tenir gent a casa, jo se que alumnes que després varen tenir que tornar o fugir a Israel.

---

⁷ - La Comunitat Israelita de Barcelona, documentada des de 1918, comptava, el 1935, amb uns 2500 o 3000 jueus procedents alemanys, polonesos, austríacs i romanesos, que es van sumar als originaris, sefardites i asquenazites, que eren uns dos mil més. Al febrer de 1933, el president de la Generalitat de Catalunya, Francesc Macià, va autoritzar formalment l'existència de la sinagoga, que ja funcionava al Carrer Provença. El 26 de gener de 1939 un grup de falangistes exaltats va saquejar la sinagoga que es va haver de tancar, per què Franco va prohibir el culte. Fins el 15 de gener de 1946 no es va comunicar oficialment, a Fortunato Benarroch, l'autorització per obrir de nou la sinagoga barcelonina. Per a més informació: ESTANYOL FORTS, M. Josep: *Judaisme a Catalunya*, avui, Barcelona, Ed Pòrtic, 2002

⁸ - Hans o Samuel Levi era, al costat dels germans Samuel i Joel Sequerra, els membres de la JOINT a Barcelona. Levi, nascut a Esmirna (Turquia) havia viscut a Barcelona entre 1931 i 1936; quan va esclatar la Guerra Civil Espanyola es va refugiar a Itàlia i el 1940 es va instal·lar a Portugal. Veure: CALVET, Josep: *Les muntanyes de la Llibertat. El pas de refugiats pels Pirineus durant la Segona Guerra Mundial. 1939-1933*, Aliança Editorial, Madrid 2010, p. 150. HOSTA REBÉS, Montserrat: *"Històries de la frontera. Els expedients de frontera del fons del Govern Civil de Girona"*, IEE, Figueres, (2011), pàg. 469-490.

⁹ - La JOINT és el nom abreujat que es coneixia a l'*American Jewish Joint Distribution Committee* (JDC), l'organització internacional americana d'ajuda als jueus creada el 1914 per socórrer els jueus palestins durant la Primera Guerra Mundial. Finalitzada aquesta, va continuar ajudant els jueus de l'antic imperi austrohongarès, i en esclatar la Segona Guerra Mundial, va ajudar a 350.000 jueus a fugir d'Alemanya i 125.000 més d'Àustria. Després de l'entrada de l'exèrcit alemany a París el 1940, transfereix les seves oficines a Lisboa, on coordina la fugida de milers de jueus a través d'Espanya. Per conèixer amb més profunditat, la implicació i la tasca de la JDC veure: CALVET, Josep: *"Les muntanyes de la llibertat. El pas d'evadits pels Pirineus durant la Segona Guerra Mundial"*, Aliança editorial, Madrid 2010.

Els hi varen deixar moltes coses als meus pares, perquè les cuidessin, amb l'esperança de que algun dia tornarien.

El meu tiet va tenir una molt mala sort en aquella època; l'any 1934 o 1935 un nazi va publicar en un dels diaris de Zittau "*que habia un revolucionario judio que junto con los rojos y comunistas españoles y junto con su padre se dedicaba a hacer actos de terrorismo por España*" (10).

En record de la Unitat jueva Botwin de les Brigades Internacionals, al Fossar de la Pedrera

A veure, el meu avi tenia vuitanta i pico d'anys, suposo que de terrorista tes de res, i aleshores tot i que va anar al consolat, i el consolat alemany va negar que això era fals, ah... va afirmar que això era fals, que no... que no havia fet res del que deia aquest diari, que el meu avi no podia caminar i que el meu tiet estava fent la seva feina tranquil·lament, va començar rebre constants amenaces d'un nazi d'aquí, de Barcelona, de tal manera que finalment, el meu tiet va agafar por de que li passés alguna cosa, i va fugir a França.

¹⁰ .- Quan va esclatar la Guerra Civil Espanyola, bastants jueus es van integrar a les Brigades Internacionals que van lluitar contra el feixisme, la majoria procedents d'Alemanya i Polònia, alguns dels quals, ja vivien a Catalunya. L'esperit de llibertat que es vivia a Catalunya lligava molt amb l'esperit d'aquests jueus. La Unitat jueva Botwin de les Brigades Internacionals (o Segona Companyia del Batalló Palafox) estava integrada per 152 brigadistes. La història d'aquest batalló va ser curta ja que tot just va existir nou mesos, fins que va quedar pràcticament esberlat a la Batalla de l'Ebre. Molts dels seus integrants van morir, i els supervivents, menys de 90, van acabar com a presoners de guerra, encara que, amb posterioritat i en comprovar-se que eren jueus, van ser executats per l'exèrcit de Franco, a diferència dels espanyols, els quals van ser portats a camps de concentració. ESTANYOL FORTS, M. Josep : Judaisme a Catalunya, avui, Barcelona, Ed Pòrtic, 2002, pàg. 66.

El meu tiet va estar primer, en un camp de *rassemblement* ⁽¹¹⁾, a Le Mille ⁽¹²⁾ crec ue es diu així; després vam saber que va passar a Gurs ⁽¹³⁾, i de Gurs a Vénissieux ⁽¹⁴⁾ i d'aquí a Drancy ⁽¹⁵⁾... i després ja no se'n va saber res més.

A través dels seus amics de França, els de la companyia de teatre, que també era amic dels meus pares, els anava informant, però a l'any 1943, les cartes van començar a tornar amb el text:

-*"Il est parti"*.

Es tot lo que sabem.

El que em va explicar la meva mare és que l'any 45, es va presentar una persona a casa meva, amb tant mala sort que, qui li va obrir la porta va ser la meva avia... Aquesta persona portava les pertinences del meu tiet .... (plora) i llavors la meva avia va morir de l'ensurt, va patir un atac de cor i va morir. El meu avi també va morir, al cap de dos o tres dies... també va morir.

---

¹¹ .- A França, entre 1939 i 1946, un període de temps que supera l'estricta cronologia de la Segona Guerra Mundial però que coincideix amb el fenomen de les detencions, els camps es classifiquen en funció de la seva categoria administrativa i de quin tipus d'autoritat (francesa o alemanya) els va impulsar. Els camps d'internament administratiu són llocs on els interns estaven reclosos per un procediment administratiu decretat pel govern francès, com és el cas de Rieucros, Gurs, Le Vernet, Fort - Barraux, Saint- Sulpice -la- Pointe ... o els creats per les autoritats alemanyes, com els de Compiègne, Romainville, Vittel. Una segona categoria correspon als anomenats camps de *rassemblement*, utilitzats per recollir arrestats per un temps no determinat, provisional, a l'espera de ser transferits a un camp d'internament administratiu específic. Els principals exemples són l'estadi Roland Garros, el Vélodrome d'Hiver, o també els utilitzats pel govern de Vichy per reunir els jueus de la zona sud, com és el cas de Vénissieux..

¹² .- El Camp de Les Milles va ser un camp de concentració situat al departament de les Boques - du -Rhône, obert al setembre de 1939 a l'edifici d'una antiga fàbrica de teules. Inicialment va servir com a camp d'internament per als residents alemanys a França, amb la qual cosa van compartir tancament autèntics nazis i exiliats alemanys, molts d'ells jueus. Entre els interns es trobaven coneguts artistes, com Max Ernst, Lion Feuchtwanger, Hans Bellmer, Robert Liebkecht, Ferdinand Springer i Woll. Després, el Govern de Vichy el va utilitzar per internar als jueus abans de lliurar-los a les autoritats nazis. A l'agost de 1942 es van produir deportacions de nens des d'aquest cam .

¹³ .- El camp de Gurs va ser, en un principi, un camp de refugiats espanyols a França, en motiu de la fi de la Guerra Civil espanyola el febrer de 1939. Al començar la Segona Guerra Mundial, el govern francès va internar-hi els ciutadans alemanys i d'altres països considerats afins a l'Eix, així com a francesos considerats perillosos per les seves idees polítiques i presos per delictes comuns traslladats des presons properes al front de guerra. Després de l' armistici signat amb l'Alemanya Nazi l'any 1940 pel govern de Vichy , aquest govern el va fer servir com a camp de concentració per a jueus de qualsevol nacionalitat, excepte francesa, i persones considerades perilloses pel govern. Durant un breu temps també per acollir un transport de jueus alemanys enviats aquí des d'Alemanya pel govern nazi mentre aquest determinava el que hauria de fer amb ells. Després de l'alliberament de França, es va internar a Gurs a presoners de guerra alemanys, col·laboracionistes francesos i combatents espanyols que havien participat en la resistència contra l'ocupació alemanya, per què la decidida voluntat d'acabar amb la dictadura feixista imposada pel general Franco els feia perillosos als ulls dels Aliats. El Camp de Gurs va romandre en funcionament durant set anys (1939-1946) , sent el de major durada a França . Més informació a: LAHARIE , Claude. *Li camp de Gurs (1939-1945). Un aspect méconnu de l'histoire de Vichy* . J & D édition , 1995 , i PESCHANSKI, Denis. *La France des Camps. L' internement 1938-1946*. Editions Gallimard, 2002.

¹⁴ .- El camp de Vénissieux, als afores de Lió, va concentrar des de juliol de 1942 i per ordres del govern de Vichy als jueus apàtrides d'Alemanya, Àustria, Polònia, Txecoslovàquia i la URSS amb el compromís de lliurar-los a les SS i ser transportats a Drancy (Paris) i posteriorment a Auschwitz.

¹⁵ .- El camp d'internament de Drancy era un camp de reunió i de detenció per confinar jueus que després van ser deportats als camps d'extermini durant l'administració militar alemanya de la França ocupad . Estava situat en Drancy, un suburbi del nord-est de París. Entre el 22 de juny de 1942 i el 31 de juliol de 1944, 67.400 francesos, polonesos, alemanys i jueus van ser deportats del camp mitjançant 64 transports ferroviaris, entre ells 6.000 nens. Només 1.542 van quedar amb vida al campament quan les forces aliades el van alliberar el 17 d'agost de 1944. Drancy estava sota el control de la policia francesa fins a 1943, aleshores l'administració va passar a mans de les SS i de l'oficial d'Alois Brunner. Per a més informació : <http://www.memorialdelashoah.org/index.php/fr/memorial-de-drancy/le-memorial-de-la-shoah-a-drancy>.

08:24 Això realment et posa la pell de gallina, realment és una historia molt trista. Ara ja sabem que li va passar al teu tiet... Que en sabeu dels altres dels quals teniu cartes? Tinc entès que teniu cartes que va deixar gent que havien passat per aquí, per Barcelona, que les havien deixat a la teva mare, ... alumnes seus de piano... que havien passat per Barcelona fugint del nazisme

09:04 Si, jo no inclús tinc a casa tinc un munt de fotos; he trobat una carta en la que hi ha una clau, i en la que si llegeix: *"ves si us plau a casa i busquem això, guarda'm... salvem això o l'altre.... "*

Això també ho he trobat.

09:17 Però d'aquesta gent no n'heu sabut res més.

09:21 És que jo no ho se, tinc allà molts documents que jo no se de qui són, jo no se de qui són.

09:26 És gent que va marxar.

09:30 Van marxar... molta gent a Amèrica, a Brasil ... molta gent a Israel.

La meva mare tenia una amiga íntima que va marxar a Israel, però jo, ja no se qui són, desgraciadament, perquè tinc molts documents.

En quant a documents del meu tiet, ell ens escrivia a través d'un senyor de França, que és el que escrivia a nosaltres i el que ens ca donar la última carta que el meu tiet havia escrit des de Gurs; totes les que li vam enviar li van ser retornades amb la nota: *"Il est parti"*.

Es tot; això es una mica la història.

Jo, l'any 2006 ... l'any 2006 vaig anar a Zittau. La casa dels meus avis encara hi es i la gent de l'ajuntament, una mica recelosa .... per què, es clar, els jueus allà encara no estan molt ben vistos. Em vaig assabentar que el meu avi havia fet donacions, que eren gent coneguda... El que ja no existeix és la sinagoga, va quedar totalment destruïda.

Això és el meu petit homenatge als meus familiars

11:03 Moltes gràcies i espero que, a lo millor, algun dia, alguns dels que van deixar les seves cartes, les tornin a buscar

11:18 Esperem que si, moltes gràcies

11:23 Et voldria preguntar, també, sobre la teva mare i dels seus alumnes als quals feia classes. Voldria saber una mica més sobre la història de la teva mare amb aquests refugiats... que és el que feien?, com es posaven en contacte amb ella?, etc., ja que li van deixar, alguns d'ells li varen deixar cartes i li varen deixar alguns objectes personals, no?

11:54 El contacte principal era la comunitat jueva, a través del meu tiet; uns els ho deien als altres i així va ser. Era gent que estava de pas, perquè la gent... a veure igual com entraven, tenien que sortir, perquè sinó no els deixaven entrar, havia aquí una... tinc entès. Alguns estaven amenaçats, hi havien realment moltes amenaces aquí, per part dels nazis. Molts se'n van anar a Israel i molts sobretot se'n van anar a Amèrica, a Estats Units, o Amèrica del Sud, Brasil... se'n van anar moltes famílies, molta gent.

Els meus avis també tenien gent a casa, hi havia gent que vivia a casa de... Bé després els meus avis van a casa dels meus pares, quant el meu tiet va tenir que fugir...

Ho fien a través d'aquest amic nostre, amic d'ells, Hans Levi, que van intentar ajudar tot el que van poder... i tot això i una mica la història de la meva mare. Ho se a través de documents que he estat llegint, perquè l'any 1958 o 1959 va sortir una llei a

Alemanya, que els hi donaven una indemnització als refugiats per racisme, per "Rassenverfolgung"⁽¹⁶⁾ que es diu en alemany, i aleshores la meva mare va fer una mena de currículum i és a través d'aquest currículum que jo m'he basat una miqueta... bé un informe. Amb tot a casa meva sempre s'ha parlat i sempre m'ho han explicat tot.

Això és una mica com jo m'he assabentat, documents i coses concretes, i noms no en tinc o no me'n recordo de noms, jo només se que van haver-hi uns quants que varen anar a Israel, això si. N'hi havia una que es deia Golda, que va ser íntima amiga, l'alumna preferida de la meva mare, que se'n va anar a Israel, però després ja he perdut el contacte

14:00 Ens podries explicar, també una miqueta, com va anar el fet de que la teva mare es cases amb el teu pare, que el teu pare també doncs era jueu i com va anar tot això...

14:15 Bueno al meu pare li va presentar el meu tiet, així va anar la cosa, llavors els meus pares varen tenir que anar a França ⁽¹⁷⁾ a casar-se i al tornar, per por, el meu pare es va convertir al catolicisme i es va fer adoptar per una família espanyola, perquè li donessin el cognom.

14:37 Però això va salvar a la família.

14:40 Això va salvar a la família, exacte

14:44 Ens has dit que la teva mare va demanar una pensió a Alemanya per el fet de ser refugiada; voldria saber com la va tramitar, si la va arribar a cobrar o no arribar a cobrar-la

15:00 Si, la va arribar a cobrar a través del consolat alemany, després de moltes preguntes, advocats d'Alemanya, reconeixements mèdics, a través de tota aquesta... d'una sèrie llarga de paperamenta, al final se li va concedir i va tenir una pensió ⁽¹⁸⁾ fins el dia que es va morir, com a compensació per la pèrdua de la casa, per la pèrdua de la carrera que no va poder fer...

La va ajudar el fet que la mare tenia una germana que vivia a Berlín, que estava casada amb un metge catòlic, per això a la meva tia no li va passar mai res, llavors; ella és la que li va tramitar tots els papers perquè cobres aquesta pensió, una pensió en concepte de "Rassenverfolgung", per haver estat perseguida per qüestions racials, y la va cobrar, si, si després de molts papers i molts anys de batallar, la va cobrar finalment.

---

¹⁶ - Traduït de l'alemany, persecució racial.

¹⁷ - La cerimònia nupcial o *quidduixim*, exigeix una preparació prèvia que consisteix en unes xerrades amb el rabí i té lloc, generalment tot i que no s'obligatori, a la sinagoga, on es troben els convidats. ESTANYOL FUERTES, M. Josep: *Judaisme a Catalunya, avui*, Barcelona, Ed. Pòrtic, 2002, p.90-94..

¹⁸ - La JCC, el nom complet és *Conference on Jewish Material Claims Against Germany*, "Conferència de les Demandes de Compensació Material Mongetes contra Alemanya", representa els jueus que resideixen fora d'Israel, principalment als Estats Units. Fundada el 1951 va impulsar els treballs diplomàtics perquè Alemanya es comprometés a indemnitzar els jueus que hagin patit sota la dictadura nacionalsocialista. El mateix any 1951, en una declaració aprovada pel Parlament, el Cancellier d'Alemanya Occidental Konrad Adenauer va reconèixer el deure d'Alemanya d'efectuar una restitució moral i material al poble jueu i va assenyalar la seva disposició a participar en negociacions amb representants jueus i l'Estat d'Israel. "S'han comès crims indescriptibles en nom del poble alemany, que exigeixen una indemnització moral i material [...]. El Govern Federal està preparat, conjuntament amb representants del poble jueu i l'Estat d'Israel [...] a assolir una solució al problema la indemnització material, facilitant així el camí cap a la satisfacció espiritual d'un patiment infinit", va dir Adenauer.

16:06 És curiós això que m'has explicat de la teva tia que s'havia casat amb un catòlic. Jo tenia entès que molts jueus, encara que estiguessin casats amb catòlics, eren deportats (19)

16:19 A veure, la meva tia feia molts anys que estava casada: el meu tíó era un dentista molt famós i tenia clients molt importants per lo tant això el va resguardar i per això ella es va conservar... per salvar la meva tieta, ell tenia molt de nom a Berlín i això per favor, per favor, suposo que va anar així, una mica la cosa

16:47 I doncs va tenir sort.

16:49 Va tenir molta sort, després ja no perquè quan varen venir els russos ho va passar molt malament, però l'època del nazisme va tenir sort

16:57 La família, perquè es clar, no? la teva família no era solament els teus avis el teu oncle i la teva mare, sinó que en tenies altres, bueno i la teva tieta que estava casada amb aquell dentista catòlic, però suposo que tenies altra família i on van acabar tota aquesta família?.

17:17 Si bueno fa uns anys, el meu fill va fer un estudi genealògic. Per part de l'avia, a part d'un tiet que es va salvar i va anar als Estats Units, la resta va morir tota a Aushwitch (20), per part de l'avi hem tingut sort perquè la seva germana va fugir a Austràlia que encara tinc un cosí i una altra germana va fugir a Anglaterra, llavors però com a supervivents de la part materna quedo jo i un cosí que tinc , un cosí segon que tinc a Australià, és tota la família que tenim, els demés sobretot de part de l'avia, s'ha investigat i casi tota, tota va morir a Auswitch.

El camp de concentració i d'exterminació d'Auschwitz-Birkenau

---

¹⁹ .- En 1935, los nazis dictaron en Núremberg una serie de leyes basadas en una teoría de las razas. En estas leyes, los nazis determinaron quién, según ellos, era «judío». Las leyes de 1935 fueron promulgadas porque los nazis pensaban que los alemanes pertenecían a «una raza superior», y los judíos, a una «inferior» y por ello la ascendencia era determinante, no la religión: quien tuviera tres o cuatro abuelos judíos, era judío. Quien fuera judío no podía seguir teniendo la nacionalidad alemana ni podía casarse con una pareja alemana no judía. Era obligatorio llevar consigo un documento de identidad. En los documentos de identidad de las mujeres judías se agregaba el nombre de «Sara», y en el de los hombres, «Israel».

²⁰ .- El campo de concentración de Auschwitz-Birkenau (en alemán Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau) fue un complejo formado por diversos campos de concentración y de exterminio construido por el régimen de la Alemania nazi tras la invasión de Polonia de 1939. Situado a unos 43 km al oeste de Cracovia, fue el mayor centro de exterminio de la historia del nazismo, donde se calcula que fueron enviadas cerca de un millón trescientas mil personas, de las cuales murieron un millón cien mil, la gran mayoría de ellas judías (el 90%, aproximadamente un millón), además de eslavos, prisioneros de guerra, etc. Bajo la supervisión de Heinrich Himmler, estuvo dirigido por el oficial de las SS Obersturmbannführer Rudolf Höss hasta el verano de 1943, reemplazado posteriormente por Arthur Liebehenschel y Richard Baer. La Unesco lo declaró Patrimonio de la Humanidad en 1979 como uno de los lugares de mayor simbolismo del Holocausto o Shoah.

18:01 O sigui que teniu la documentació conforme varen morir a Auswitch

18:04 Si tinc a través que vaig anar, vàrem estar mirant, si ho tenim, ho tenim barrejat ho tenim. Va haver-hi un germà de mort natural, però les tres tietes que tenia la meva mare, les tres tietes varen morir a Aushwitch. I això també ho tinc jo per cartes, he pogut deduir-ho

18:27 Tenint tota la documentació

18:30 Tenim bastant documentació

18:32 Es pot refer doncs tota la via

18:35 Si tenim la intenció d'anar, en un futur, a Yad vashem ⁽²¹⁾ a veure... a veure que trobem allà.

---

²¹ .- Yad Vashem (en hebreo: יד ושם) es la institución oficial israelí constituida en memoria de las víctimas del Holocausto perpetrado por los nazis contra los judíos durante la Segunda Guerra Mundial. El objetivo principal de Yad Vashem es eternizar la memoria de cada una de los seis millones de víctimas del Holocausto para la enseñanza a las generaciones futuras por medio de sus archivos, su biblioteca, su escuela, sus museos y a través del reconocimiento a los Justos entre las Naciones, para que las tragedias y sus terribles escenas no sean jamás olvidadas ni repetidas. Por este motivo, entre otros, Yad Vashem desarrolla una labor de conmemoración constante, con archivos y relatos, así como recopila objetos, documentos y testimonios que posteriormente son publicados. También se ocupa de la recopilación de los nombres de las víctimas con el fin de preservar su memoria.

Yad Vashem tiene fuerza de ley para premiar a no judíos con el título "Justo entre las Naciones", los que con valentía en sus corazones salvaron a judíos de las garras de los nazis durante la Segunda Guerra Mundial.

El centro consta de varios edificios: una cámara de la memoria, un museo histórico, una galería de arte, los archivos, el Valle de las Comunidades destruidas, la Sala de los nombres, el Monumento conmemorativo de los niños y un centro educativo.